

Jana Kijonova

“Taboewoorden en diftongering in het Nederlands”

Een alleraardigst idee om de stelling van Camiel Hamans eens aan een kritisch onderzoek te onderwerpen. Inderdaad moet men dan een corpus aanleggen van liefst zoveel mogelijk “taboe-woorden”.

Eerst een verdienstelijke samenvatting van de geschiedenis van de diftongering in het Nederlands. Maar daarna beginnen natuurlijk wel de problemen. Wat is precies een “taboe-woord”?

Met grote ijver is er verzameld in allerhande woordenboeken. En vervolgens worden allerlei tellingen gedaan. Maar al die tellingen zijn natuurlijk maar zo betrouwbaar als de materiaalverzameling is. En die is (onvermijdelijk) nogal onbetrouwbaar. De materie leent zich niet voor scherpe afbakening.

De statistische analyse juich ik toe. Maar tegelijkertijd moet beseft worden dat het corpus wel zo weinig strak tot stand gekomen is en de definitie van taboewoorden zo vaag (allebei overigens begrijpelijk genoeg; ik bedoel dit niet als kritiek), dat men aan de statistische uitkomst ook weer niet te veel waarde kan toekennen. Dit geldt ook voor bijna alle andere getallen (aantallen, percentages, etc.).

Daarom is het onderzoek methodisch nogal zwak. Op zich is dat geen bezwaar, en misschien kan het ook moeilijk anders, maar deze student lijkt dat zelf niet erg te beseffen. Meer reflectie op de zwakheid van de cijfermatige uitkomsten lijkt me gewenst. Enfin, enigszins is dat besef er wel.

Er is wel veel werk verzet. Taalgebruik heel acceptabel.

Op details valt veel commentaar te geven, maar dat zal ik maar niet doen. Ik noteer slechts als voorbeeld:

>> *concubine* lijkt me volstrekt geen taboe-woord. De referent moge in een bepaalde periode ongewenst geweest zijn, maar het woord zelf blaakt van descriptieve nuchterheid.

>> Op blz. 59 komt ook het woord *liefter sprake*. M.i. geheel ten onrechte, omdat deze -ie- in het Mnl. een andere klank had dan de -i- (-ii-, -ij- etc.), en dan ook nooit enige neiging tot diftongeren heeft gehad. Idem elders m.b.t. *ziekte*.

Kortom: een verdienstelijk werkstuk, maar met aanzienlijke tekortkomingen.

Enkele vragen voor de discussie:

- (1) Is er iets bekend over het eventuele afwijkende fonetisch of fonologisch gedrag van taboewoorden in andere talen? Bijvoorbeeld in het Tsjechisch?
- (2) Lexicale diffusie zoals zichtbaar gemaakt in "kaart 1" en de concentrische cirkels van figuur 2 weerspiegelt natuurlijk typisch de gang van zaken in een (ver) verleden, toen taalinvloed slechts over beperkte afstanden en rechtstreeks werkzaam kon zijn (de mensen met wie men in contact was). Het valt te verwachten dat in de 19de en 20ste eeuw taalinvloeden niet (meer) zo volgens concentrische cirkels werken: ik heb bijvoorbeeld zowel via echte spraak als via telefoon meer contact met mensen overal in het taalgebied dan met mijn dorpsgenoten. En dat geldt in toenemende mate voor bijna iedereen. Hoe denk je dat lexicale diffusie anno 2010 verloopt? Of zou je denken dat er momenteel helemaal geen lexicale diffusie meer is?
- (3) Op blz. 74 wordt geconstateerd dat de meeste taboe-woorden zelfstandige naamwoorden zijn, namelijk 68 procent. Gevolgd door werkwoorden, met 24 procent. Als "verklaring" wordt daar gegeven dat zoveel van die woorden benamingen zijn van geslachtsorganen. Respectievelijk sexuele activiteiten. Maar zou het niet een veel simpeler verklaring zijn erop te wijzen dat de woordenschat van een taal als het Nederlands (en het Tsjechisch) nu eenmaal voor het overgrote deel bestaat uit zelfstandige naamwoorden en wat werkwoorden? Ook zonder geslachtsorganen en sexuele activiteit is van een verzameling woorden het merendeel een zelfstandig naamwoord of een werkwoord. Ik ken geen exacte cijfers, maar het is zomaar mogelijk dat de Nederlandse woordenschat bestaat uit 68 procent substantieven en 24 procent

werkwoorden. Als dat zo is, komt die "verklaring" wel wat op losse schroeven te staan, lijkt me.

broekel cyfer : 3 (3/5)

Medion

J.M. van der Horst

Subjoe Taalhoude Kiv Leuven

Blijde Inkomststraat 21

3000 Leuven, BELGIE